

NOTITIE Regionale Klimaat en Energie Strategie in het Klimaatakkoord

Datum 27 juni 2018 AKKOORD MT 4 juli 2018

Er komt dit jaar een nationaal Klimaatakkoord, waarbij voor het behalen van de opgave regionaal maatwerk nodig is. Dit geldt voor de ruimtelijke consequenties van alle maatregelen in het Klimaatakkoord, maar in het bijzonder voor de ruimtelijke inpassing van hernieuwbare opwek en de infrastructuur voor warmte en energie. Ruimte is immers een schaars goed. Dit vraagt om een nieuwe vorm van samenwerken tussen overheden én van overheden met maatschappelijke partners. Dat geldt zowel voor nationaal als decentraal niveau.

In het IBP is daarom afgesproken om een meerjarige programmatische nationale aanpak met landsdekkend integrale regionale energie en klimaat strategieën (RES) uit te werken waarbij de koepels het voortouw nemen en het Rijk in partnerschap meewerkt. In het IBP is tevens afgesproken dat de besluitvorming over deze strategieën plaatsvindt via het Omgevingsbeleid van Rijk, provincies en gemeenten. Deze notitie is het voorstel voor de uitwerking van deze aanpak waarin de uitgangspunten, doelen en reikwijdte en de randvoorwaarden om deze aanpak tot een succes te maken zijn opgenomen.

Het is van groot belang dat dit traject niet alleen van 'de overheden' is. De energietransitie, en dus de RES, kan alleen slagen via zowel regionale als nationale samenwerking van veel verschillende partijen. Deze vullen elkaar aan op expertise, uitvoeringscapaciteit, kennis en (wettelijke) bevoegdheden en verantwoordelijkheden. De pilots van de RES hebben laten zien dat iedere regio, binnen dezelfde kaders en met eenzelfde doelstelling en ambitie, via maatwerk komt tot gedragen regionale afspraken. Zo werken overheden, waterschappen, burgers, bedrijfsleven, marktpartijen, netbeheerders en groene partijen in partnerschap samen aan de nationale opgave. Het staat dan ook buiten kijf dat landelijke vertegenwoordigers van deze partners op nationaal niveau en op decentraal niveau samenwerken en kennis en expertise inbrengen. We werken de in deze notitie opgenomen aanpak en 'ordenende principes' in nauwe samenwerking met deze partners uit in een 'plan van aanpak'.

Uitgangspunten voor de RES

1. Reductie van 49% CO₂ in 2030 en in 2050 80-95% CO₂ in 2050 (afspraken **Regeerakkoord**).
2. **De RES is van de vier overheden samen waarbij ze samenwerken met maatschappelijk partners, bedrijfsleven en burgers.** De overheden doen dit vanzelfsprekend vanuit de eigen verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
3. **De decentrale overheden nemen de verantwoordelijkheid** dat eind 2019 de bottom-up ontwikkelde regionale strategieën optellen tot de nationale opgave voor elektriciteit en gebouwde omgeving. En daarmee gebaseerd op de in het Klimaatakkoord vast te stellen doelen in Mton en megawatt conform de tafels Elektriciteit en Gebouwde Omgeving.
4. Deze toespitsing op de tafels Gebouwde Omgeving en Elektriciteit betekent dat de **warmte- en elektriciteitsdoelstellingen op regionaal niveau altijd onderdeel zijn van de RES.** Op regionaal niveau biedt het RES traject en de besluitvorming via het ruimtelijk instrumentarium altijd ruimte om ook de andere sectoren van de energietransitie integraal te bezien en mee te nemen. Het is bijvoorbeeld logisch is om de laadinfrastructuur voor elektrisch rijden op te nemen in de RES evenals de regionale ruimtelijke consequenties voor afspraken in de landbouwsector.
5. De afspraken in het Klimaatakkoord over de RES worden '**techniekneutraal**'. Daarmee bedoelen we dat in het Klimaatakkoord niet op voorhand een verdeling tussen verschillende

technieken zal worden afgesproken, maar zeker ook niet dat men voor maar 1 techniek kan kiezen in het uiteindelijke palet. De RES kan daarmee rekenen op zoveel mogelijk ruimte voor maatwerk en maatschappelijk draagvlak. Dit neemt niet weg dat kostenefficiëntie (en daarmee een samenhangend distributienetwerk) een belangrijk principe is bij de totstandkoming van de afspraken en de uiteindelijke uitkomsten van de RES. Indien er een afweging gemaakt moet worden tussen kostenefficiëntie en maatschappelijke acceptatie/bottom-up traject zorgen de overheden in het proces voor besprekmomenten. Dit komt in deze notitie aan de orde.

6. Om te borgen dat de strategieën eind 2019 optellen tot de ruimtelijke invulling van de nationale opgave ontwikkelen de decentrale overheden in samenwerking met kennisinstellingen waaronder PBL een **verdeelsystematiek**.
7. Het RES-proces wordt vanaf de formele start (ondertekening Klimaatakkoord) met een **startnotitie** (waarin een aantal basisbeginselen staan, verder 'vormvrij' aangevuld en opgesteld door de regio) ingebed in de democratische besluitvorming die vastgesteld wordt aan het begin van het traject in alle gemeenteraden, provinciale staten en algemene vergaderingen. Deze basisbeginselen van de startnotitie (dus de landsdekkende uniforme uitgangspunten) worden de komende maanden uitgewerkt parallel aan de daarvoor benodigde afspraken in het Klimaatakkoord.
8. **Geen gebruik van Gronings aardgas** in de gebouwde omgeving vanaf 2030.
9. In het klimaatakkoord maken Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen afspraken met sectoren. Bij het behalen van de doelen zijn de overheden aanspreekbaar vanuit hun publieke verantwoordelijkheden. De RES wordt onderdeel van deze afspraken. De voorbereidingen, regiovorming, analyses starten in september 2018, **de formele democratische start van validering van de analyses voor een regionaal gedragen RES vindt plaats na de ondertekening van het Klimaatakkoord**.
10. **Uniforme analyse (data), monitoring en rekensystematiek voor de RES** wordt ontwikkeld in aansluiting met de methodieken die worden ontwikkeld in het kader van het klimaatakkoord. Maatschappelijke partners zoals de netbeheerder worden hier aan de voorkant bij betrokken vanwege hun betrokkenheid bij de realisatie en kennis van het net. Het PBL krijgt een opdracht om in de zomer van 2018, samen met de 'ruimtelijke partners', te komen tot de eerste berekeningen en datasets.

Ordenende Principes RES

Bij de planning en ontwikkeling van locaties en projecten voor de productie van hernieuwbare energie worden Ruimtelijke en Sociale principes gehanteerd. Deze principes worden de komende tijd doorontwikkeld in samenwerking met partners.

Ruimtelijke ordenende principes:

1. Streef naar zuinig en (zoveel mogelijk) meervoudig ruimtegebruik;
2. Breng E-vraag en aanbod zoveel als mogelijk dicht bij elkaar;
3. Combineer opgaven en ga indien nodig over tot uitruilen en herbestemmen.

Sociale ordenende principes:

1. Participatie is een belangrijk thema bij de totstandkoming van de RES. We streven naar zoveel mogelijk draagvlak van inwoners, bedrijven en andere relevante partijen in de omgeving van duurzame energieprojecten. Ervaring leert dat dit draagvlak toe kan nemen indien projecten (ook) lokaal eigenaarschap hebben. Wij spreken de ambitie uit dat decentraal onderzocht zal worden of de helft van de energieprojecten op deze wijze tot stand kan komen. In de RES zal participatie concreet vormgegeven worden. Samen met onder meer ODE-Decentraal en de Natuur- en Milieufederaties zal hiertoe een handreiking worden uitgewerkt. Voornoemde partijen willen hiervoor een ondersteunend aanbod ontwikkelen dat de regio's kunnen afnemen.

Doel en reikwijdte van de RES

De RES vormt een bouwsteen voor de ruimtelijke plannen van gemeenten, provincies en Rijk (GOVI, POVI, NOVI en bijbehorende plannen) waarin de integrale besluitvorming plaatsvindt en is primair gericht op:

- De sectoren Elektriciteit en Gebouwde omgeving voor wat betreft bronnen voor duurzame energie en (regionale) energie infrastructuur.

Het doel van de RES is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing en uitvoering van de duurzame energieopwekking en de energie infrastructuur (voor warmte en andere hernieuwbare bronnen), die nodig is voor de realisatie van de afspraken Elektriciteit en Gebouwde omgeving in het Klimaatakkoord met betrokkenheid van alle 4 overheden en maatschappelijke partners. Hierbij zal zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van 'bottom-up'initiatieven. We willen hierbij benadrukken dat het integraal meenemen van alle sectoren van de energietransitie regionaal altijd mogelijk is en dat zowel het RES traject als het ruimtelijk instrumentarium daar handvatten voor bieden.

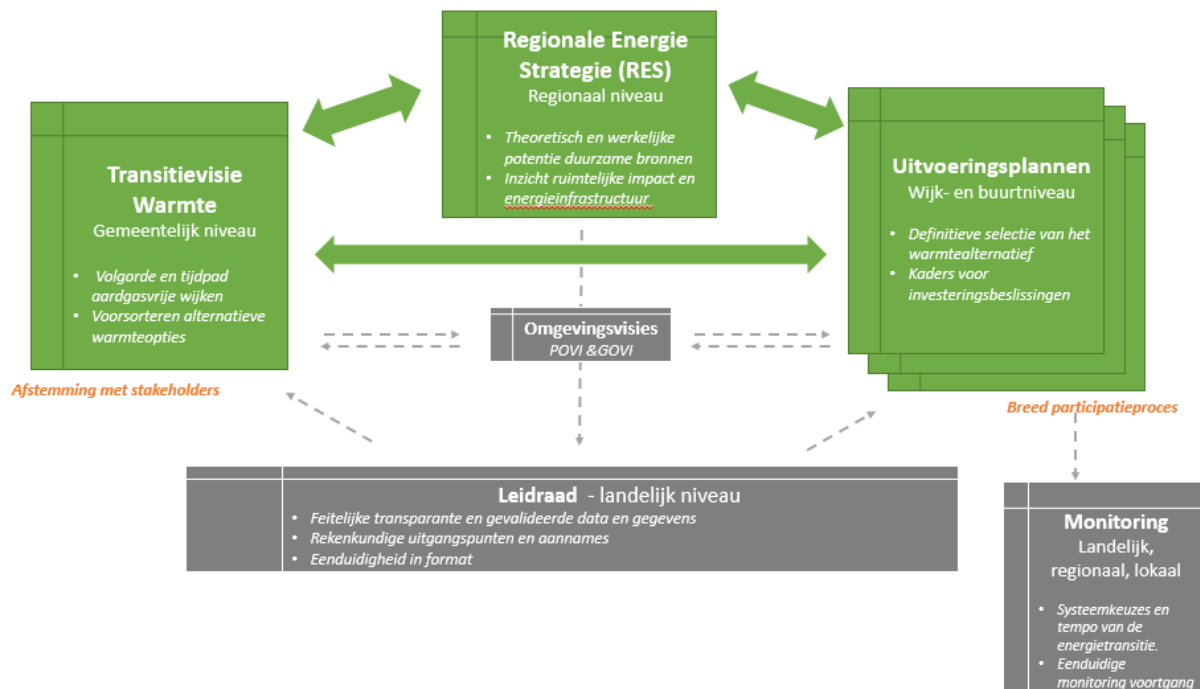
RES en gebouwde omgeving

De RES heeft een belangrijke rol in de Wijkgerichte aanpak zoals is vastgesteld aan de tafel Gebouwde omgeving. Hiervoor wordt door de gemeenteraad een *transitievisie warmte* vastgesteld met daarin het tijdspad waarop wijken van het aardgas gaan en voor de wijken van 2030 van het aardgas afgaan is de potentiële alternatieve energie infrastructuren (all electric, (type) warmtenet etc.) bekend. Een *leidraad* geeft objectieve technische informatie tbv de transitievisie warmte. Uiterlijk eind 2021 heeft elke gemeente een transitievisie warmte voor de gehele gemeente. Waar in de transitievisie de mogelijke alternatieven in beeld gebracht zijn, besluit de gemeenteraad in het *uitvoeringsplan op wijkniveau* over de alternatieve energie infrastructuur van een wijk.

De RES is een belangrijke bouwsteen voor de transitievisie warmte en het uitvoeringsplan op wijkniveau omdat hierin de regionale samenhang van keuzes - bijvoorbeeld de inzet van warmtebronnen in de regio - worden vastgelegd. Met de RES worden regionaal aanwezige (rest)bronnen in beeld gebracht en vraag en aanbod op elkaar afgestemd, zowel richting het lokale als in samenhang met het landelijke niveau.

Faciliterend beleid vanuit gemeenten en provincie met het oog op de benodigde ruimtelijke inpassing van warmtebronnen en warmtenetten wordt georganiseerd op basis van de RES

De verwachting is dat partijen tegelijkertijd aan de verschillende stappen werken. Op het moment dat er een RES ontwikkeld wordt, zal de gemeente ook bezig zijn met haar transitievisie warmte, maar ook al voor verschillende wijken werken aan een uitvoeringsplan op wijkniveau. Dit is ook weergegeven in onderstaande visualisatie.

NB: Het proces om tot een RES te komen is een “bottom up” proces, waarbij wordt aangesloten bij bestaande lokale (burger) initiatieven, er zijn immers al veel regio’s die zich hebben verenigd en er wordt al hard gewerkt, zowel aan de doelen van het huidige Energieakkoord waaronder de 6000 MW wind op land als aan regionale plannen om de doelen voor 2030 en in sommige gevallen 2050 te realiseren. In de praktijk kan het dus voorkomen dat bepaalde regio’s meer opgaven meenemen dan alleen de sectoren elektriciteit en gebouwde omgeving en al toewerken naar 2050. Ook kunnen de regio’s de RES benutten om de geformuleerde strategie via een gezamenlijk uitvoeringsprogramma met de partners in de regio uit te voeren. In het streven om een lands dekkend systeem van RES te krijgen wordt dit echter niet als algemene standaard voorgeschreven.

Een RES is een regionaal samenwerkingsverband voor de ruimtelijke inpassing van de energietransitie met de volgende functies:

1. Regionaal vertalen van de nationale afspraken uit het Klimaatakkoord voor de sectoren elektriciteit en gebouwde omgeving via regionale warmtevoorziening, energie- infrastructuur en de opgave voor hernieuwbare energie opwekking.
2. Bouwstenen voor de ruimtelijke plannen (POVI/GOVI en andere instrumenten uit de Wet Ruimtelijke Ordening en straks de Omgevingswet). Via de RES kan de besluitvorming voor de ruimtelijke inpassing van de duurzame energieopwekking en de energie infrastructuur worden voorbereid in goed overleg met alle maatschappelijke partners (waaronder de netbeheerders) en betrokkenen binnen de regio. Dit is nodig om te komen tot een zorgvuldig, afgewogen en democratisch gelegitimeerd besluit.
3. Organiseren van interactie en samenhang. Omdat besluitvorming in het omgevingsbeleid een integrale afweging vraagt is interactie tussen regionale structuren onderling essentieel en

randvoorwaardelijk. Deze structuren houden daarom een brede blik, dwz open oog voor de interactie met andere sectoren en gerelateerde maatschappelijke opgaven zoals die zijn opgenomen in het IBP: klimaatadaptatie, circulaire economie, de woningbouwopgave en vitaal platteland. Besluitvorming over deze samenhangende strategieën vindt in onderlinge afweging plaats via de gemeentelijke-, provinciale- en nationale Omgevingsvisies en -Plannen.

Uitgaande van o.a. de sectorale verdeling van het klimaatakkoord gaat het in de regio om onderstaande structuren:

- Elektriciteit en gebouwde omgeving: RES
 - Industrie: industriële clusters
 - Mobiliteit: MIRT/ Beter Benutten
 - Landbouw & Landgebruik¹: Gebiedscommissies
 - Regio's Ruimtelijke adaptie (Deltaplan Ruimtelijke adaptie)
 - Regiovorming Circulaire economie
4. Structureren van samenwerking tussen overheden en hun maatschappelijke partners.
 5. Bevorderen van de maatschappelijke acceptatie voor de energietransitie via bewustwording, kennisoverdracht en urgentiebesef bij inwoners van de regio.

Producten en planning

- Zorgvuldige besluitvorming via omgevingswet: Besluit in het kader van het omgevingsbeleid waarin gemeenteraden, provinciale staten en algemene vergadering's aan de colleges opdracht verlenen om op basis van onderstaande planning de genoemde bouwstenen (RES, industriële clusters, mobiliteit, landbouw en landgebruik) te integreren in de besluitvorming voor in de omgevingsvisie, omgevingsplannen, omgevingsprogramma's en omgevingsverordeningen. In het plan van aanpak dat in de zomer van 2018 zal worden opgesteld is de jaarlijkse besluitvormingscyclus opgenomen.
NB: sommige decentrale overheden zijn al aan de slag met de omgevingsplannen, anderen wachten de (vertraagde) invoering van de Omgevingswet af. Het uiteindelijke vastleggen van de RES-afspraken in omgevingsplannen is gebonden aan de daarvoor afgesproken democratische en wettelijke termijnen. Dit traject zal tegelijk kunnen worden opgestart maar zal in ieder geval doorlopen moeten worden. We moeten realistisch over de doorlooptijd tot concrete uitvoering: ervaring heeft geleerd dat, inclusief mogelijke beroepsprocedures, dit soort trajecten 5-10 jaar kunnen duren. Door de participatie stevig in te zetten (zie ordenende principes) verkorten we dit zoveel mogelijk.
- Onderdelen van een RES:
 - Inventarisaties als onderbouwing voor het aanbod:
 - Huidig energieverbruik en CO2 uitstoot van de regio.
 - Infrastructurele (net) planning en lopende projecten in de regio
 - Potentie (ruimtelijk) voor hernieuwbare energie (opwekking, opslag en infrastructuur)
 - Potentie energiebesparing in de regio
 - Aanbod voor de duurzame warmtebronnen
 - Aanbod voor de hernieuwbare opwek

¹ Voorkomen dient te worden dat door te kiezen voor deze structuren zaken tussen wal en schip verdwijnen. Om die reden is ervoor gekozen de afwegingen over de benodigde infrastructuur en bronnen (bv windmolens op agrarisch terrein en koppeling restwarmte industrie met warmtenet gebouwde omgeving) in nauwe samenwerking tussen gebiedscommissie en industrieel cluster mee te nemen in de RES.

- Inzicht in de consequenties voor de infrastructuur in nauwe samenwerking met de netbeheerder.

Toelichting planning:

NB: wanneer de besluitvorming over het Klimaatakkoord (de nationale opgaven waarnaartoe gewerkt wordt) vertraagt heeft dat consequenties voor de planning.

- 2018 is een 'aanloopjaar' voor de RES waarin de regio's starten en voorbereiden. Vanaf 1 september starten de gevormde regio's met de realisatie van de opgave zoals op basis van de hoofdlijnen die voor het Klimaatakkoord dan zijn afgesproken. In 2019 stellen de gemeenteraden, provinciale staten en algemene vergadering een startnotitie vast.
- Voor de zomer 2019 hebben de regio's in concept een RES gemaakt. De RES is een bouwsteen voor het omgevingsbeleid van provincies en gemeenten.
- Deze regionale plannen worden voor de zomer van 2019 als de regionale inzet geschakeld met de nationale opgave én afgewogen in het omgevingsbeleid van gemeenten en provincies. Dit betekent concreet dat op dat moment bezien wordt of de RES-en op dat moment voldoende zijn om de nationale opgave te halen en passend zijn binnen de overige publieke belangen. De regio's krijgen dan, indien nodig, tot eind 2019 de tijd om de gehele nog resterende ambitie onderling te verdelen. Indien de regio's niet tot een verdeling komen zal de opgave op basis van de door decentrale overheden in samenwerking met PBL te ontwikkelen verdeelsystematiek eind 2019 worden verdeeld.
- In 2020 zullen gemeenten en provincies en waterschappen inbedding van de besluitvorming over de regionale plannen starten zodat de RES'en in het omgevingsbeleid kunnen worden opgenomen.

Deze grove planning zal worden uitgewerkt in een spoorboekje en 'Plan van Aanpak RES'. Daarbij werken de overheden nauw samen met de betrokken partners – een start wordt gemaakt in de zomer van 2018. Hierin zullen de op te leveren producten per jaar worden vastgelegd zodat duidelijkheid ontstaat over de te verwachten resultaten.

In deze planning doen we al zoveel mogelijk voorbereidend werk, maar de processen in de regio kunnen pas goed op gang komen nadat in het Klimaatakkoord de doelen en relevante kaders zijn vastgesteld. Wanneer besluitvorming hierover uitloopt zijn er consequenties voor de geschetste planning.

Organisatie en governance:

De governance van de RES is (deels) afhankelijk van de afspraken die gemaakt zullen worden over de aansturing van het Klimaatakkoord. Toch vraagt de RES om twee additionele vormen van samenwerken en sturing:

- Interbestuurlijke samenwerking tussen de overheden. De overheden werken op evenwaardige wijze, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid, samen aan de RES. De decentrale overheden zijn op deze tafel, waarbij de rijksoverheid geconsulteerd wordt, verantwoordelijk voor de uiteindelijke verdeling van de opgave over de regio's. Alle overheden kunnen op deze tafel vanuit de eigen verantwoordelijkheid voorstellen inbrengen.
- Een stevige werkstructuur op zowel nationaal als op regionaal niveau waarin, naast overheden, partners en sector vanuit eigen verantwoordelijkheid en expertise zitting hebben. Denk daarbij aan een 'vaste' zetel voor de netwerkbedrijven/ netbeheerders (die

een belangrijke stem hebben in de afweging van kostenefficiëntie en samenhangend netwerk), de energiesector en voor de groene partijen. Deze nemen op nationaal niveau deel als ‘vertegenwoordigende partijen’ en zullen zeer waarschijnlijk lokaal als individuele, uitvoerende, partners aan tafel deelnemen. Samen sturen zij op het proces en de resultaten. De aansturing van deze werkstructuur zal stevig moeten zijn en integraliteit van de verschillende sectoren van de energietransitie kan regionaal opgezocht worden.

Nationaal:

In het IBP is afgesproken om 4 keer per jaar een Bestuurlijk Overleg Klimaat- en Energietransitie te houden. Dit overleg wordt voorgezeten door de minister van EZK. Dit overleg benutten we voor de onderlinge samenwerking waarbij we op nationaal niveau de voortgang van RES monitoren en mogelijkheden bespreken om die te versnellen – en fungeert daarmee tevens als een bestuurlijke stuurgroep RES. Hierbij kan in gezamenlijkheid worden gesproken over juridische-, fiscale- en financiële knelpunten en (waar dit van toepassing en opportuun is) kan worden gesproken over het wegnemen van barrières via de wetgevingsagenda. Dit is ook de plek waar voorstellen van de verschillende overheden voorbereid en ingebracht kunnen worden, zoals ook bijvoorbeeld de uiteindelijke verdeling van de opgave over de regio’s door de decentrale overheden uitgewerkt en hier ingebracht zal worden voor besluitvorming.

Daarnaast zal op landelijk niveau een overleg (werkoverleg/intermaatschappelijke stuurgroep) RES ingesteld worden als onderdeel van de RES uitvoeringsstructuur.

Regionale stuurgroep RES (bestuurlijk)

- Voorzitter wordt door de regionale partijen benoemd
- Overheden decentraal
- Vertegenwoordiging regionale sectoren elektriciteit en gebouwde omgeving
- Maatschappelijke organisaties
- Kennisorganisaties

De uitvoeringsstructuur van het klimaatakkoord is nog niet duidelijk, daardoor kan vanuit het Rijk nu nog niet aangegeven wat de beste vorm is om aangesloten te raken op implementatietrajecten in de regio. Evenwel wordt vanuit de decentrale overheden aangegeven dat samenwerking essentieel is en aansluiting bij de overlegstructuren in de verschillende regio’s grote voordelen heeft. Argumenten hiervoor zijn: (1) wanneer het Rijk aan het begin vanuit medeverantwoordelijkheid deelneemt kunnen we implementatietrajecten versnellen, (2) wanneer er in de regio issues op sectoraal niveau spelen, kan een vertegenwoordiger van het Rijk de ‘linking pin’ zijn om aansluiting te vinden met de departementen, (3) kennisdeling wordt versterkt.

Schakelen tussen nationaal/ regionaal niveau en escalatiemechanisme

In het klimaatakkoord worden afspraken gemaakt met provincies, gemeenten en waterschappen. Overheden zijn samen verantwoordelijk voor het uiteindelijke bekrachtigen van de regionale afspraken. Zoals eerder in deze notitie aangegeven wordt de basisafspraken RES vastgelegd in 2019 in de gemeenteraden, provinciale staten en algemene vergaderingen.

Ook de maatschappelijke partners en marktpartijen hebben dan – ieder hun eigen - verantwoordelijkheid bij de totstandkoming van de RES. Zij nemen deel aan de nationale en regionale stuurgroepen en brengen daar hun expertise en verantwoordelijkheden in. Zo is iedereen mede-eigenaar van en vooral betrokken bij de RES.

Om voortgang te monitoren en aan te jagen, kunnen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen elkaar hierop aanspreken via het interbestuurlijk overleg over energie en klimaat in het kader van het IBP. Daarnaast wordt gestart met een stevige intermaatschappelijke werkstructuur (zoals hierboven aangegeven) waar de uitvoering van de RES is belegd. De RES vormt de werk- en overlegstructuur waarmee we gezamenlijk de opgave willen realiseren. Daarbij delen we kennis, lossen we knelpunten op en benutten we kansen voor synergie door de verbinding tussen regionale ambities en nationale doelstellingen te leggen. Aangezien vanuit het Klimaatakkoord nog niet helder is hoe de uitvoering vorm zal krijgen is deze samenwerkingsvorm nog niet nader uitgewerkt in deze notitie.

Desalniettemin kan het voorkomen dat enkele individuele decentrale overheden onvoldoende aanhaken op het RES-traject. De op te starten werkstructuur zal in eerste instantie zorgdragen voor betrokkenheid van alle overheden en partners. Binnen deze structuur zullen overheden elkaar hierop aanspreken.

Escalatie en afweging kostenefficiency/maatschappelijke acceptatie:

In de planning is afgesproken dat de decentrale overheden de verantwoordelijkheid nemen voor de verdeling van de nationale opgave over de regio's. Dit gebeurt in 2 stappen:

- De totstandkoming van een (voorlopige) regionale energie strategie door alle regio's in de zomer van 2019
- Indien deze strategieën gezamenlijk niet leiden tot een 100% dekking van de nationale opgave, wordt de resterende opgave verdeeld over de regio's middels een te ontwikkelen systematiek. Eind 2019 zijn de eerste strategieën daarmee een feit.

Aangezien zowel kostenefficiency als maatschappelijke draagvlak belangrijke pijlers zijn onder de RES benutten we de voorgestelde governance om het gesprek te voeren over de balans hiertussen. Concreet stellen wij in deze notitie voor om eind 2019 het net op te halen vwb de uitkomsten van de RES en eventuele spanningen tussen deze 2 bouwstenen te bespreken. Daarna willen we dit thema een vast onderwerp laten zijn op het Bestuurlijk Overleg en de te ontwikkelen governance van het Klimaatakkoord.

Formele lijnen:

Wanneer processen niet leiden tot de nationale doelen en regionale ambities vindt escalatie via drie lijnen plaats:

- Afspraken die publieke partners betreffen verloopt via het 'Huis van Thorbecke' en de instrumenten uit de Wet Ruimtelijke Ordening en straks de Omgevingswet.
- Afspraken die de sectoren betreffen vinden plaats via toezicht en handhaving waar het gaat om compliance op wet- en regelgeving (VTH energiebesparing bedrijven)
- Nationale afstemming vindt plaats tussen Rijk en VNG, IPO en UvW in het kader van het bestuurlijk overleg IBP.

Minimale randvoorwaarden

1. Commitment vanuit de vier overheden op de samenwerking:
 - a. Capaciteit voor coördinatie op nationaal niveau en in de regio.
 - b. Een kennisagenda en competentieontwikkeling op zowel nationaal als regionaal niveau voor overheden en maatschappelijk partners. Deze agenda en ontwikkeling vraagt een gezamenlijke bijdrage inclusief begroting.

2. Afspraken in het Klimaatakkoord, voorafgaand aan de uitwerking van de regionale strategieën, over een uniforme rekenmethodiek voor verdeling van de nationale opgaven voor elektriciteit en gebouwde omgeving naar de regio's en de te gebruiken datasets bij de uitwerking van de regionale strategieën. Deze afspraken zijn nodig om richting te geven aan de realisatie, de monitoring en vergelijking van regionale strategieën op nationaal niveau. Het is essentieel dat overeenstemming bestaat over de data en dat maatschappelijk partners zoals de netbeheerders worden betrokken bij de ontwikkeling.
3. De decentrale overheden hebben nog een aantal additionele randvoorwaarden:
 - a. Organiseren samenhang en overleg met de in het Klimaatakkoord vast te leggen uitvoeringsafspraken met de sectoren.
 - b. Concrete invulling van de afspraak in het IBP om de juridische, fiscale en financiële knelpunten voor zowel overheden als uitvoerende partners die in de loop van de uitwerking van de regionale strategieën naar voren komen op nationaal niveau te bespreken en in het kader van de wetgevingsagenda indien mogelijk weg te nemen.
4. In de warmtetransitie in de gebouwde omgeving krijgt de gemeente de regie. Om de gemeenten in staat te stellen om deze opgave tot een succes te laten maken moet een aantal randvoorwaarden ingevuld worden rondom onder andere financieringsmogelijkheden, bevoegdheden en doorzettingsmach, heldere doelstellingen, voldoende gemeentelijke capaciteit, landelijke wet- en regelgeving, marktordering van warmtenetten en voldoende en betaalbaar aanbod van duurzame warmte en warmtetechnieken en isolatiemogelijkheden.